

Livbolagens förlusttäckning

– redovisning av olika metoder

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	2
Förluster inom försäkringssparandet	3
Förluster i vissa sparandegrenar	3
Förluster i riskförsäkring	3
OLIKA METODER GER OLIKA EFFEKT FÖR FÖRSÄKRINGSTAGARNA	4
UTFALLET AV UNDERSÖKNINGEN	7
Information till försäkringstagarna	8
SKÄLIGHETSPRINCIPEN OCH KONTRIBUTIONSMETODEN	9
BEDÖMNINGAR	9
ÅTGÄRDER	11

Sammanfattning

En utgångspunkt för livförsäkringsrörelsen är att försäkringstagarna ska behandlas rättvist och skäligt. Det överskott som uppkommer i ett bolag ska fördelas på försäkringstagarna med en fördelning som utgår från hur dessa har bidragit till överskottet. Eftersom varje gren i princip ska vara självbärande och överskott från en gren inte systematiskt får användas för att subventionera en annan kan ett bolag inte under en längre tid fortsätta att driva en verksamhetsgren med förlust. När man ska bedöma frågor om fördelning av över eller underskott mellan olika grupper av försäkringstagare är dessa utgångspunkter dock inte entydiga och klara. Att bedöma rättvisa och skälighet är inte alltid en fråga om matematisk exakthet. Det finns därför ett visst utrymme för tolkning och tillämpning av olika metoder.

När en gren inom ett bolag går med förlust måste bolaget naturligtvis vidta åtgärder. De försäkringsbolag som har ingått i undersökningen använder olika metoder för att hantera underskott i en av flera rörelsegrenar. Ingen metod kan i sig anses otillåten.

Bolagen bör fastställa interna regler om bland annat hur olika grenar i ett bolag ska hanteras sinsemellan i olika situationer samt när åtgärder ska vidtas. Det bör även vara av värde att försäkringstagarna och andra informeras om vad som gäller och vilka konsekvenser som kan följa. Finansinspektionen avser därför att utvidga kraven som ställs vad gäller försäkringstekniska riktlinjer, information till försäkringstagarna och årsredovisningens innehåll.

Författare:

Lena Friman Blomgren, jurist

Göran Ronge, aktuarie

Bakgrund

Många försäkringsbolag driver olika typer av verksamhet, t.ex. både livförsäkring och sjukförsäkring. Enligt Finansinspektionens redovisningsföreskrifter ska resultatanalysen i så fall delas upp i verksamhetsgrenar. Det är inte ovanligt att resultatet i de olika verksamhetsgrenarna skiljer sig åt. Den tidigare gällande skälighetsprincipen, vilken fortfarande gäller för bolagens flesta försäkringar, innebär att överskott och underskott ska fördelas mellan försäkringstagarna efter hur de har bidragit till överskottet eller underskottet. Det finns olika principer efter vilka ett bolag kan hantera en situation där det i en verksamhetsgren uppstår ett underskott och det i en annan finns ett överskott.

För att kartlägga vilka vedertagna metoder som användes av försäkringsbolagen vid undersökningstillfället, hösten 2005, har FI inhämtat upplysningar från elva livbolag, vilka alla då drev sin verksamhet enligt s.k. ömsesidiga principer. De livbolag som har ingått i undersökningen är Skandia Liv, Folk-sam Liv, Förenade Liv livförsäkring AB, AMF Pension, KPA Pensionsförsäkring AB, Länsförsäkringar Liv, Gamla SEB Trygg Liv, Nya SEB Trygg Liv, Salus Ansvar Liv, Nordea Liv 1 och SPP Livförsäkring AB.

Nordea Liv 1 och SPP LivförsäkringsAB är sedan 1 januari 2006 vinstutdelande livförsäkringsbolag.

Undersökningen har genomförts genom att FI gav de av FI förordnade revisorerna ett uppdrag att granska hur förlusttäckningen mellan verksamhetsgrenarna går till. Uppdraget till revisorerna framgår av Bilaga 1.

Definitioner

Med *försäkringsgren* avses i denna rapport den uppdelning i försäkringsverksamheter som Finansinspektionen har föreskrivit för uppdelning i den sk resultatanalysen i årsredovisningsföreskrift (FFFS 2005:34, se sid 57). Uppdelningen är föranledd av behovet av särredovisning med hänsyn till olika typer av risker (t ex sjukrisker, livrisker, sparandeförsäkringar) samt att över- eller underskott baserat på årets resultat samt ackumulerade resultat behandlas olika i olika grenar (t ex reduktion av framtida premier, särskilt återbäringssystem eller ingen rätt till återbäring).

Med *verksamhetsgren* avses i rapporten den mer finfördelade uppdelning av verksamheten som ett livbolag har anledning att göra internt för att följa upp det ekonomiska utfallet. Det innebär att försäkringsgrenarna uppdelas ytterligare. T ex kan försäkringsgrenen "sjuk- och olycksfallsförsäkring" internt uppdelas i individuell sjukförsäkring, individuell olycksfallsförsäkring samt premiebefrielseförsäkring. Bolaget ska sedan hålla reda på och göra analyser hur man ska behandla över- och underskott i resultatet inom och mellan sådana grenar.

Effekter för försäkringstagarna av underskott i andra verksamhetsgrenar

Resultatet i en verksamhetsgren påverkar rätten till återbäring till försäkringsbeståndet *inom* grenen. I försäkringsgrenar med sparande (t.ex. traditionell livförsäkring och tjänstepension) påverkas återbäringskapitalets storlek på varje försäkring. I grenar med riskförsäkringar (t.ex. sjukförsäkring och grupplivförsäkring) påverkas normalt de fortsatta premierna som kan komma att höjas (vid underskott) alternativt sänkas (vid överskott).

Om det uppstår omfattande och utdragna förluster i en viss verksamhetsgren inom bolaget och grenens eget ackumulerade överskott har förbrukats, kan konsekvenser uppstå för *andra* verksamhetsgrenar.

Några typfall beskrivs nedan. Det kan i varje sådant fall finnas betydande skillnader i konsekvenser beroende på vilken metod ett bolag använder för att hantera underskott i en verksamhetsgren. Dessa konsekvenser beskrivs allmänt efter beskrivningen av typfallen.

Förluster inom försäkringssparandet

Om en verksamhetsgren med försäkringssparande skulle uppvisa sådana omfattande förluster att det inte finns ackumulerade tidigare överskott inom försäkringssparandet att falla tillbaka på, måste överskotten inom riskförsäkringarna i sin helhet bidra till att försöka upprätthålla de garantiåtaganden som finns i försäkringsbeståndet. Alla eventuella möjligheter till premiesänkningar för riskförsäkringarna upphör därmed. Normalt är dock försäkringssparandet i bolaget så ekonomiskt dominerande att bolaget i en sådan situation snabbt skulle hamna i allvarliga ekonomiska svårigheter.

Förluster i vissa sparandegrenar

Om t.ex. traditionell livförsäkring och fondförsäkring drivs i samma bolag, skulle en förlustsituation inom fondförsäkring – som i så fall skulle bero på att avgifter för risk eller driftskostnaderna inte är tillräckliga för verksamheten och av olika skäl inte snabbt kan höjas – leda till reducerad återbäring för det traditionella livsparandet. Inom fondförsäkring är ju spararen garanterad de fondvärden som uppkommer ur gjorda investeringar inom fonderna, varför de i just detta sammanhang har en betydligt säkrare sits än de traditionella livspararna, som i ett ansträngt läge har att nöja sig med de garantiräntor som ligger implicit i försäkringsåtagandena.

Förluster i riskförsäkring

Den vanligast förekommande situationen är att förlusterna uppstår i vissa riskförsäkringar i bolaget. Om det finns andra typer av riskförsäkringar med överskott har bolagen funnit det naturligt att reglering av ett underskott i första hand sker mellan sådana grenar (t.ex. mellan sjukförsäkring och grupplivförsäkring). Orsaken till detta sammanhänger med att hantering av återbäring skiljer sig mellan riskförsäkringar (reduktion av framtida premier) och sparbetonade försäkringar (återbäringsränta etc). Ett visst riskförsäkringsbestånd kan därmed gå miste om framtida premiesänkningar därför att andra riskförsäkringar inom bolaget behöver de överskott som bildats. Om ackumulerade överskott i riskförsäkringarna emellertid inte räcker till, måste medel tillskjutas av livförsäkringsspararnas överskott (återbäring).

En sådan situation, där livförsäkringsrörelsen avstår överskott till förmån för riskförsäkringar, innebär följande. Kollektiv konsolidering visar förhållandet mellan värdet på de tillgångar som motsvarar försäkringssparandet i livbolaget och värdet på försäkringstagarnas kapital som bolaget har informerat kunderna om i värdebesked. Om den kollektiva konsolideringen överstiger 100 procent är tillgångsvärdena högre än det till försäkringstagarna redovisade kapitalet vilket på sikt leder till ökad återbäring (höjd återbäringsränta). Om överskottet till viss del oåterkalleligen måste täcka upp underskott för riskförsäkringar, medför detta en sänkt kollektiv konsolidering. Den höjda återbäringen reduceras därmed eller uteblir helt.

Olika metoder ger olika effekt för försäkringstagarna

Bolagen använder två olika metoder för att täcka underskott i en ömsesidigt bedriven verksamhet. De olika metodernas effekter för försäkringstagarna visas i följande exempel: Bolag A och bolag B, med två verksamhetsgrenar vardera, gren 1 och gren 2. Bolagen har samma utgångsläge med lika stort kapital i respektive gren och samma resultat. Den enda skillnaden är att de tillämpar olika principer när en gren går med vinst och den andra med förlust. Bolag A använder interna förlagslån med ränta motsvarande kapitalavkastningen, medan bolag B omedelbart förlusttäcker underskott i en gren med överskott i en annan. I exemplet visar gren 2 en försäkringsteknisk förlust eftersom premierna inte räcker till för försäkringsersättningar och driftskostnader.

	Bolag A			Bolag B		
	Gren 1	Gren 2	Total	Gren 1	Gren 2	Total
År 1 (Gren 2 har förlust men fortfarande bra ekonomi)						
Konsolideringsfond m.m (IB ¹)	3 000	200	3 200	3 000	200	3 200
FTA ² (IB)	7 000	100	7 100	7 000	100	7 100
Summa Kapital (IB)	10 000	300	10 300	10 000	300	10 300
Resultaträkning						
Premier	1 500	50	1 550	1 500	50	1 550
Ändring av FTA	-300	10	-290	-300	10	-290
Försäkringsersättningar	-700	-200	-900	-700	-200	-900
Driftskostnader	-150	-30	-180	-150	-30	-180
Åretsresultat utan KapAvk	350	-170	180	350	-170	180
Konsolideringsfond m.m (UB ³) utan KapAvk	3 350	30	3 380	3 350	30	3 380
FTA (UB)	7 300	90	7 390	7 300	90	7 390
Summa Kapital (UB) utan KapAvk	10 650	120	10 770	10 650	120	10 770
Underlag för fördelning av KapAvk	10 325	210	10 535	10 325	210	10 535
Kapital avkastning (fördelas)	490	10	500	490	10	500
Konsolideringsfond m.m (UB)	3 840	40	3 880	3 840	40	3 880
FTA (UB)	7 300	90	7 390	7 300	90	7 390
Summa Kapital (UB)	11 140	130	11 270	11 140	130	11 270

¹ Ingående balans

² Försäkringstekniska avsättningar

³ Utgående balans

Bolagen A och B tillämpar följande beräknings och redovisningsprinciper. Kapitalavkastningen antas i exemplet uppgå till 500 kronor för bolagets totala verksamhet. Kapitalavkastningen fördelas därefter på de två grenarna med hänsyn till genomsnittligt kapital⁴ under året för respektive gren. Detta innebär en kapitalavkastning på 490 kr för gren 1 och 10 kr för gren 2. År 1 är resultatet identiskt för de två bolagen. Trots en försäkringsteknisk förlust för gren 2 är det utgående kapitalet ändå positivt.

Även år 2 går gren 2 med försäkringsteknisk förlust. Skillnaden mot år 1 är att kapitalet i gren 2, i slutet av år 2, är negativt.

	Bolag A			Bolag B		
	Gren 1	Gren 2	Total	Gren 1	Gren 2	Total
År 2 (Gren 2 har förlust och negativt Kapital UB)						
Konsolideringsfond m.m (IB)	3 840	40	3 880	3 840	40	3 880
FTA (IB)	7 300	90	7 390	7 300	90	7 390
Summa Kapital (IB)	11 140	130	11 270	11 140	130	11 270
Resultaträkning						
Premier	1 500	50	1 550	1 500	50	1 550
Ändring av FTA	200	-15	185	200	-15	185
Försäkringsersättningar	-700	-200	-900	-700	-200	-900
Driftskostnader	-170	-30	-200	-170	-30	-200
Åretsresultat utan KapAvk	830	-195	635	830	-195	635
Konsolideringsfond m.m (UB) utan KapAvk	4 670	-155	4 515	4 670	-155	4 515
FTA (UB)	7 100	105	7 205	7 100	105	7 205
Summa Kapital (UB) utan KapAvk	11 770	-50	11 720	11 770	-50	11 720
Underlag för fördelning av KapAvk	11 455	40	11 495	11 455	40	11 495
Kapital avkastning (fördelas)	498	2	500	498	2	500
Konsolideringsfond m.m (UB)	5 168	-153	5 015	5 168	-153	5 015
FTA (UB)	7 100	105	7 205	7 100	105	7 205
Summa Kapital (UB)	12 268	-48	12 220	12 268	-48	12 220

Det uppkomna underskottet i gren 2 måste hanteras av bolagen. Deras tillvägagångssätt skiljer sig emellertid åt. Bolag A använder något som kan kallas internt förlagslån, medan bolag B direkt täcker förlusten med medel från gren 1. För bolag A förändras då inte grenarnas kapital, utan förlusten i gren 2 balanseras. I bolag B minskar däremot kapitalet i gren 1. Inledningsvis kan det ses nedan genom att bolag B minskat ingående kapital för gren 1 från 12 268 kronor till 12 115 kronor, dvs. med 153 kronor, medan ingående kapital för gren 2 är 105, vilket motsvarar FTA. Minskningen av kapitalet i gren 1 blir alltså större än vad som behövs för att täcka det negativa kapitalet.

⁴ (Ingående kapital+utgående kapital inklusive årets resultat)*0,5

Efter denna inledande åtgärd fortsätter gren 2 att gå med förlust under år 3.

	Bolag A			Bolag B		
	Gren 1	Gren 2	Total	Gren 1	Gren 2	Total
År 3 (Gren 2 har förlust och negativt Kapital UB)						
Konsolideringsfond m.m (IB)	5 168	-153	5 015	5 015	0	5 015
FTA (IB)	7 100	105	7 205	7 100	105	7 205
Summa Kapital (IB)	12 268	-48	12 220	12 115	105	12 220
Resultaträkning						
Premier	1 500	50	1 550	1 500	50	1 550
Ändring av FTA	100	20	120	100	20	120
Försäkringsersättningar	-700	-200	-900	-700	-200	-900
Driftskostnader	-170	-30	-200	-170	-30	-200
Åretsresultat utan KapAvk	730	-160	570	730	-160	570
Konsolideringsfond m.m (UB) utan KapAvk	5 898	-313	5 585	5 745	-160	5 585
FTA (UB)	7 000	85	7 085	7 000	85	7 085
Summa Kapital (UB) utan KapAvk	12 898	-228	12 670	12 745	-75	12 670
Underlag för fördelning av KapAvk	12 583	-138	12 445	12 430	15	12 445
Kapital avkastning (fördelas)	506	-6	500	499	1	500
Konsolideringsfond m.m (UB)	6 404	-319	6 085	6 244	-159	6 085
FTA (UB)	7 000	85	7 085	7 000	85	7 085
Summa Kapital (UB)	13 404	-234	13 170	13 244	-74	13 170

Kapitalavkastningen för hela verksamheten är även detta år 500 kr. Vid fördelningen av kapitalavkastningen får de olika metoderna för att hantera underskottet i gren 2 en reell effekt. Underlaget för fördelningen är även nu det genomsnittliga kapitalet under året i enlighet med tidigare definition. Eftersom det ingående kapitalet för gren 2 i bolag A är minus 48 kronor och i bolag B är 105 kronor, kommer gren 2 att få en positiv kapitalavkastning i bolag B men en negativ avkastning i bolag A, trots att allt annat är lika. För gren 1 innebär metoden med internt förlagslån att kapitalavkastningen blir större än om en omedelbar förlusttäckning sker.

Det interna förlagslånet i bolag A kan beskrivas som att verksamhetsgren 2 lånat kapital av gren 1 till en ränta som motsvarar den faktiska kapitalavkastningen för året.

En alternativ metod att hantera underskott i en verksamhetsgren är att ägaren skjuter till kapital. Metoden torde främst tillämpas av vinstutdelande livbolag. Dessa har inte omfattats av undersökningen varför denna metod inte närmare behandlas här.

Utfallet av undersökningen

Folksam Liv och Förenade Liv Livförsäkring AB har uppgett att de enligt de försäkringstekniska riktlinjerna använder interna förlagslån vid underskott i en gren. Om förlusterna på en gren, som inte längre nytecknas, är så omfattande att återbetalning inte bedöms kunna ske inom överskådlig tid, får verksamhetsansvarig besluta att utestående lån inte längre ska belastas med ränta. Om en gren i övrigt bedöms inte långsiktigt kunna täcka sina förluster ska verksamhetsansvarig lämna en redovisning till styrelsen med förslag på åtgärder syftande till att begränsa de ekonomiska förlusterna så långt möjligt utifrån redan gjorda åtaganden. Folksam Liv har uppgett att omfattningen av sådana lån har varierat mellan åren och mellan verksamhetsgrenar under den gångna 10-årsperioden. Vidare har angetts att båda bolagen under denna period inte har skrivit ned ett internt förlagslån men att värdet provas löpande. Räntesatsen för interna förlagslån har i Folksam Liv uppgetts uppgå till STIBOR 3 månader med tillägg av två procentenheter. Tre av bolagets verksamhetsgrenar behöver inte betala ränta på förlagslån.

Skandia Liv har uppgett att de enligt de försäkringstekniska riktlinjerna använder interna förlagslån, med ränta motsvarande det senaste årets totalavkastning i bolaget. Verksamhetsgrenar med naturlig anknytning till varandra lånar i första hand av varandra. En amorteringsplan ska upprättas. Om en gren inte bedöms långsiktigt kunna täcka sina egna förluster ska en åtgärdsplan upprättas för att begränsa de ekonomiska förlusterna så långt möjligt utifrån de åtaganden som gjorts. Omfattningen av förlagslån har varierat mellan åren och mellan verksamhetsgrenar under den gångna 10-årsperioden. Värdet på lån provas årligen.

Gamla SEB Trygg Liv och Nya SEB Trygg Liv har uppgett att de till och med år 2001 täckte underskott i en gren med uppsamlade vinstmedel från andra försäkringsgrenar. I första hand har då medel från grenar av samma återbäringsstyp använts. År 2002 saknades förutsättningar för förlusttäckning i Nya SEB Trygg Liv varför tillskott tillfördes bolaget av ägaren. Uppkomna underskott efter 2002 har inte nollställts/förlusttäckts. Av bolagens årsredovisningar/resultatanalyser framgår det ackumulerade över- respektive underskotten per försäkringsgren.

Salus Ansvar Liv har fram till och med år 2004 inte delat upp konsolideringsfonden i olika verksamhetsgrenar. Ett underskott i en eller flera verksamhetsgrenar täcks omedelbart med överskott från andra grenar. De redovisar därför inte någon negativ konsolideringsfond för någon verksamhetsgren.

AMF Pension tillämpar en sk "Pay Back"-metod för att regelbundet och systematiskt bedöma lönsamheten hos olika produkter i syfte att undvika subvention mellan rörelsegrenar och produkter. Metoden innebär att avgiftersintäkterna för en produkt vid varje tillfälle ska matcha driftskostnaderna för produkten.

AMF Pension har uppgett att de försäkringstekniska riktlinjerna reglerar hur man ska hantera en situation där fondförsäkringsverksamheten har underskott. Underskottet i konsolideringsfonden ska i sådana fall betraktas som ett lån från den traditionella försäkringsverksamheten med en ränta motsvaran-

de föregående års genomsnittliga statslåneränta plus två procentenheter. Något sådant lån har dock aldrig lämnats. Det finns inte motsvarande regler för att hantera underskott inom andra grenar. Negativa konsolideringsfonder för fondförsäkring och traditionell försäkring under 2004 har inte betraktats som interna förlagslån varför någon ränta inte utgår.

AMF Pension har dessutom uppgett att fondförsäkringsrörelsen i samband med en fusion år 2002 fick ett tillskott på 150 miljoner kronor från den traditionella försäkringsrörelsen. Bolaget har inte betraktat detta tillskott, som i den traditionella försäkringsrörelsen uppstått före år 1998 och var ofördelat överskottskapital, som ett internt förlagslån. En viss del av detta tillskott har använts för att täcka ackumulerade förluster inom fondförsäkringsrörelsen medan resterande del utgör rörelsens konsolideringsfond.

Länsförsäkringar Liv har uppgett att det finns en intern uppföljning för enskilda försäkringars ackumulerade resultat och konsolideringsfond. Några riktlinjer för hur underskott ska hanteras finns inte. Compliance officer har i uppdrag att kartlägga och analysera intressekonflikter mellan olika försäkringsbestånd. Länsförsäkringar Liv har för avsikt att under år 2006 se över de Försäkringstekniska riktlinjerna vilket eventuellt kan innebära att riktlinjer för underskottshantering införs.

KPA Pensionsförsäkring AB har uppgett att det inte föreligger några interna förlagslån i bolaget.

Nordea Liv 1 har uppgett att det aldrig varit aktuellt med interna förlagslån varför någon policy inte har utarbetats. Årets resultat bokförs per produkt, vilket innebär att varje produkt har ett upparbetat resultat. Kapitalavkastningen fördelas per produkt i förhållande till årets och tidigare års resultat. Det innebär att under år med positiv kapitalavkastning erhåller produkter med underskott en negativ kapitalavkastning. Från och med 1 januari 2006 är bolaget vinstutdelande vilket ändrar förutsättningarna.

SPP Livförsäkring AB har uppgett att de inte gör någon omedelbar förlusttäckning för grenar med underskott. De fortsätter att beakta negativa konsolideringsfonden. Detta torde vara att jämföra med lån mellan grenar. När bolaget beräknar kollektiv konsolidering sker dock en utjämning mellan olika produkter inom respektive pensionstilläggs och retrospektivreservbestånd. SPP Liv är från och med 1 januari 2006 ett vinstutdelande bolag vilket innebär att det inte längre finns någon konsolideringsfond. Redovisade förluster i en verksamhetsgren reducerar bolagets Eget kapital.

Information till försäkringstagarna

Flertalet bolag lämnar inte tillräcklig information till försäkringstagarna om hur underskott hanteras. Den information som lämnas ges framför allt i resultatanalysen i årsredovisningen.

Skälighetsprincipen och kontributionsmetoden

För avtal tecknade före år 2000 gäller skälighetsprincipen om inte annat avtalats. Detsamma gäller för sådana försäkringar som har förnyats efter den tiden. Skälighetsprincipen har ansetts bestå av tre delar, men här ska endast beröras kravet på premie och kostnadsskälighet. Skälighetsprincipen innebär att kostnaden (premien med avdrag för eventuell återbäring) för försäkringen ska vara skälig i förhållande till de tjänster som försäkringen innebär för försäkringstagaren. Kostnader och överskott ska fördelas rimligt mellan försäkringstagare. Enskilda försäkringstagare och enskilda försäkringstagargrupper ska behandlas på ett rättvist sätt i förhållande till sin prestation. Även driftskostnader ska fördelas på ett skäligt sätt mellan försäkringstagarna. En avvägning mellan olika försäkringstagares intressen måste också göras när återbäringen bestäms. I största möjliga utsträckning bör dock fördelningen av återbäringen grundas på de enskilda försäkringstagarnas bidrag till bolagets samlade överskott. Varje verksamhetsgren ska bedömas för sig och fördelningen mellan olika grupper och generationer ska vara rättvis. Ett överskott i en försäkringsgren får inte systematiskt användas för subventionering av en annan inte bärkraftig gren. Varje försäkringsgren ska vara självbärande och eventuellt ansamlade vinster får inte användas för att i dumpningssyfte tillfälligt pressa priserna inom en viss försäkringsgren. För nyare avtal gäller kontributionsprincipen som innebär att överskott ska fördelas efter hur försäkringarna har bidragit till överskottet.

För försäkringar som tidigare meddelades utan försäkringstekniska grunder tillämpades det skälighetskrav som gällde för skadeförsäkringar. Premiesättningen skulle där vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödvändiga driftskostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Även detta gäller fortfarande för äldre försäkringar om inte annat har avtalats.

Bedömningar

En utgångspunkt för livförsäkringsrörelsen i de nu undersökta bolagen är att försäkringstagarna ska behandlas rättvist och skäligt. Det överskott som uppkommer i ett bolag ska fördelas på försäkringstagarna med en fördelning som utgår från hur dessa har bidragit till överskottet. Eftersom varje gren i princip ska vara självbärande och överskott från en gren inte systematiskt får användas för att subventionera en annan kan ett bolag inte under en längre tid fortsätta att driva en verksamhetsgren med förlust.

När man ska bedöma frågor om fördelning av över- eller underskott mellan olika grupper av försäkringstagare är ovan angivna utgångspunkter inte entydiga och klara. Att bedöma rättvisa och skälighet är inte alltid en fråga om matematisk exakthet. Det finns därför ett visst utrymme för tolkning och tillämpning av olika metoder. Inte minst är detta fallet när försäkringstagarnas rätt till överskott är beroende av bolagets resultat. Om ett bolag som drivs efter ömsesidiga principer går med förlust är det i första hand försäkringstagarnas överskott som reduceras.

När en gren inom ett bolag går med förlust måste bolaget naturligtvis vidta åtgärder. Dessa kan bestå i att höja premierna för förlustbringande försäkringar eller ändra villkoren för att begränsa ersättningarna. En annan åtgärd kan vara att bolaget skärper sina riskbedömningar innan en försäkring tecknas. Det är emellertid inte alltid möjligt att snabbt komma tillrätta med problemen genom premiehöjningar och villkorsförsämringar och torde i allmänhet endast stå till buds för försäkringar med kort avtalstid, t.ex. sjukförsäkringar. Under de senaste åren är det dock sådana försäkringar som har uppvisat lönsamhetsproblem.

Det kan å andra sidan dröja några år innan en resultattendens kan anses vara så säkerställd att åtgärder måste anses påkallade. Ett visst tidsmässigt utrymme måste därför bolagen ha även när det gäller att bedöma hur lång tid ett bolag kan undvika åtgärder eller med andra ord när ett bolag kan anses systematiskt subventionera en gren på bekostnad av en annan.

För att göra en analys av hur ett bolag på ett skäligt sätt ska fördela överskott och underskott mellan försäkringstagare krävs ingående kunskap om ett bolags sammansättning av försäkringar, försäkringstagare, premiesättning och villkor. Det skulle innebära en alltför långtgående detaljreglering om Finansinspektionen skulle reglera vilken metod som ska användas för att hantera nu aktuella situationer. Däremot bör bolagen fastställa interna regler om sådana analyser som krävs för att korrekt bedöma olika grenars möjligheter att bära sig utan bidrag från andra försäkringstagares överskott, hur olika grenar i ett bolag ska hanteras sinsemellan i olika situationer samt när åtgärder ska vidtas. Varje bolag bör ta fram en policy för förlusttäckning som redovisas i bolagets Försäkringstekniska riktlinjer. Det bör också anses vara av värde att försäkringstagarna informeras om vilka metoder som tillämpas. Den information som kan utläsas ur årsredovisningar kan inte anses tillräcklig i detta sammanhang.

I detta sammanhang kan man dock ändå ställa sig frågan om någon av de ovan redovisade metoderna ur ett principiellt perspektiv kan anses ge en mer rättvis fördelning av överskott och underskott än någon av de andra? Att varje år tillämpa metoden att täcka underskott i en gren med överskott i en annan innebär att den avstående grenen inte kan få tillbaka det kapital som har använts för att täcka underskott i en annan gren. Med förlagslån tillgodoräknas den vinstgivande grenen samma avkastning oavsett resultatet i den andra grenen. Ur det perspektivet kan därför de olika grenarna vid metoderna med interna förlagslån anses vara mer självbärande.

Det exempel som redovisats ovan bygger på att den gren som står för det interna förlagslånet erhåller ränta motsvarande den faktiska kapitalavkastningen. Om den i stället gottskrivs ränta som överstiger den faktiska kapitalavkastningen kommer grenen att erhålla en större del av avkastningen än som skulle varit fallet om den andra grenen inte funnits. Det skulle kunna motiveras av att grenen under en tid stödjer den andra och bör få viss kompensation för den risk detta innebär.

Å andra sidan kan den metod som innebär ett omedelbart täckande av underskott inte anses otillåten. Det är dock rimligt att försäkringstagare får tillräcklig information om detta.

Ett sådant informationskrav måste gälla även i den situation då en fordran enligt internt förlagslån kan anses värdelös och underskottet måste slutregleras.

Det bör också av förköpsinformationen till försäkringstagaren, inför tecknandet av försäkringen, tydligare än för närvarande framgå hur försäkringen kan påverkas av förluster inom andra delar av verksamheten.

Åtgärder

Finansinspektionen anser att bolagen bör fastställa interna regler om sådana analyser som krävs för att korrekt bedöma olika grenars möjligheter att bära sig utan bidrag från andra försäkringstagares överskott, hur olika grenar i ett bolag ska hanteras sinsemellan i olika situationer samt när åtgärder ska vidtas. Bedömningen av vilken åtskillnad mellan olika verksamheter som ska ske får i detta avseende göras av bolagen själva. Finansinspektionen kommer att ändra Finansinspektionens allmänna råd (2003:8) om försäkringstekniska riktlinjer och försäkringstekniskt beräkningsunderlag.

Finansinspektionen anser även att det bör vara en central fråga för försäkringsbolagen att försäkringstagarna informeras om vilka metoder som tillämpas och vilka konsekvenser som valda metoder innebär. Om ett bolag t.ex. har reducerat återbäringen för spararna för att täcka förluster i riskrelansen ska det av årsbeskedet framgå vilket belopp försäkringstagarens återbäring har reducerats med. Finansinspektionen avser därför att utvidga kraven på den information som ska ges till försäkringstagare och som framgår av Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2003:7) om information till livförsäkringstagare.

Finansinspektionen anser vidare att det av årsredovisningen bör framgå om förlusttäckning mellan olika grenar har förekommit och vilken metod som då har använts. Finansinspektionen avser därför att utvidga kraven på upplysningar i årsredovisningens resultatanalys.

Bilaga 1

2005-06-09

Uppdrag till av Finansinspektionen förordnade revisorer

1. Särskilt uppdrag avseende livförsäkringsbolaget xx

Finansinspektionen ger dig, med stöd av 10 kap. 2 § försäkringsrörelselagen (1982:713), i uppdrag att granska förekomsten av och villkoren för interna förlagslån mellan olika verksamhetsgrenar i livförsäkringsbolaget eller, i den mån interna förlagslån inte tillämpas, bedöma om reglering av förlust i olika verksamhetsgrenar kan anses skälig. Granskningen ska ske enligt nedan angivna instruktioner.

Uppdraget ska redovisas till Finansinspektionen senast den 30 september 2005.

1.1 Bakgrund

Finansinspektionen har genom Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2004:10) för revisorer förordnade av Finansinspektionen lämnat instruktioner för den granskning som en av Finansinspektionen förordnad revisor ska göra av ett företag under inspektionens tillsyn. Enligt 2 § dessa allmänna råd kan Finansinspektionen dessutom lämna särskilda instruktioner som avser granskning av vissa områden.

För försäkringsavtal som tecknats före den 1 januari 2000 gäller alltså skälighetsprincipen. Den gäller även för avtal som tecknats före tiden och därefter förnyats. Skälighetsprincipen innebär bland annat att varje verksamhetsgren, så långt som möjligt, ekonomiskt ska bära sina egna kostnader och att bolag på lång sikt inte får låta en verksamhetsgren subventionera en annan. Finansinspektionen har uppmärksammat att försäkringsbolagens tolkning av skälighetsprincipen i denna del skiljer sig åt. Vissa försäkringsbolag låter vinstgivande verksamhetsgrenar låna ut pengar, genom interna förlagslån, till förlustbringande verksamhetsgrenar medan andra inte använder denna teknik. En sådan annan teknik innebär att försäkringsbolaget varje år använder överskott inom en försäkringsgren för omedelbar förlusttäckning av underskott inom andra verksamhetsgrenar, med eller utan beräknade delkon-solideringsfonder eller uppdelning på verksamhetsgrenar och andra överskottsmedel. Mot denna bakgrund lämnar Finansinspektionen följande instruktion för granskning av förlusttäckning mellan olika verksamhetsgrenar.

1.2 Närmare om granskningen

Granskningen ska avse om och i vilken omfattning försäkringsbolaget använder interna förlagslån mellan olika verksamhetsgrenar.

Om interna förlagslån förekommer i försäkringsbolaget ska granskningen även avse

- om ränta utgår och i så fall hur den beräknas,
- hur ofta värdet på sådana lån provas,
- om sådana lån någon gång under de senaste tio åren helt eller delvis har skrivits ned och
- om försäkringstagarna informerats.

Om interna förlagslån inte förekommer i försäkringsbolaget ska granskningen avse hur bolaget hanterar underskott i en eller flera verksamhetsgrenar, med eller utan beaktande av tidigare års ackumulerade överskott, och om försäkringstagarna informerats.

Frågor i detta avseende besvaras av Lena Friman Blomgren (juridiska frågor) tel: 08/787 82 61 eller Göran Ronge (aktuariella frågor) tel: 08/787 81 16.

På Finansinspektionens vägnar

Bertil Sjöo

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2006:6 Bankernas kapitalkrav med Basel 2
- 2006:5 Avgift efter prestation – en granskning av avgifter i 37 fondbolag
- 2006:4 Marknadstillsyn 2006
- 2006:3 Handel med förfallna fordringar och inkasso
- 2006:2 Företagens tillämpning av internationella redovisningsregler
- 2006:1 Fondbolagens informationsgivning
- 2005:13 Konsumenten och rådgivningen
- 2005:12 Interna affärer i livbolagen – en uppföljande granskning
- 2005:11 Från konto till konto VII
- 2005:10 Finanssektorns stabilitet 2005
- 2005:9 Hantering av klagomål i finanssektorn
- 2005:8 Företagens interna kapitalutvärdering
- 2000:7 Stärkt skydd för trafikskadade
- 2005:6 Den finansiella elmarknaden
- 2005:5 Livbolagens avgifter
- 2005:4 Blancokrediter till konsumenter
- 2005:3 Finanssektorns krisberedskap
- 2005:2 Livbolagens provisioner till försäkringsmäklare
- 2005:1 Indexobligationer – en granskning av informationen till kunderna

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se